

Respect pentru oameni și cărți

Barbu Delavrancea

HAGI-TUDOSE
NUVELE ȘI SCHIȚE

LITERA®
București
2019

CUPRINS

Tabel cronologic 5

HAGI-TUDOSE. NUVELE ȘI SCHIȚE

SULTĂNICA	9
ŞUER	30
FANTA-CELLA	35
IANCU MOROI	41
PALATUL DE CLEȘTAR	60
SORCOVA	67
ODINIOARĂ	72
ZOBIE	95
„TRUBADURUL“	102
HAGI-TUDOSE	122
LINIȘTE	138
BURSIERUL	179
DOMNUL VUCEA	197
PRAVOSLAVNICUL ȘI SLĂNINELE	214
NEGHINITĂ	217
POVESTE	227
NU E „GIABA“ CAFEA	237
IRINEL	244
BUNICUL	259
BUNICA	262
DOUĂ LACRÂMI	266
MOŞ CRĂCIUN	269
DE AZI ȘI DE DEMULT	277

SULTĂNICA

lui Dinu Radu Golescu¹

I

D-a stânga Râului Doamnei, razna de satul Domnești, să vede o casă, albă ca laptele, cu ferestrele încondeiate cu roșu și albastru. Pervazurile ușii – curate ca un pahar; prispa din față – lipită cu pământ galben; pe creasta casei, de-o parte și de alta, scârțâie, la fitece bătăie de vânt, două limbi de tinichea, așezate pe două goange cât gâgâlicea. Curtea, îngrădită cu nuiele de alun; ambar de fag, obor de vite și grajd pus la pământ pe patru tâlpoaie groase.

Âst cîmin fusese odinioară cu rost pe când trăia jupân Kivu. Fusese chiabur răposatul, dar biata Kivuleasă, rămasă singură, ca femeia, a luptat cu inima, iar nu cu gândul. S-a prăpădit cu firea, că Sultănică ajunsese fată mare.

Dar când e să-i meargă rău omului, pe orice-o punе mâna să sparge.

De câte ori n-o podideau lacrimile pe biata bătrână, privind acareturile mari, dar pline de săracie și de pustiu... Nu cerea de pomană... da' și viața de azi până mâne viață e, ori foc?

Doi juncăni, o vacă, doi cărlani, zece oi și-un berbec e săracie lucie la o vatră de care alt'dată țineau opt perechi de boi ungurești, șase vaci cu ugerul cât căldarea, nouă cai iuți și-o turmă de oi, ce umplea valea râului de behăit când coborau dinspre munte.

¹ Coleg de liceu cu care Delavrancea a locuit în aceeași casă la Paris. Dinu Golescu era fiul lui Radu Golescu-Catană, la rândul său, fiul lui Iordache Golescu, fratele lui Dinicu Golescu. Iordache Golescu a avut meritul de a fi contribuit la întemeierea școlii lui Gheorghe Lazăr de la „Sf. Sava“.

E începutul lui decembrie.

A dat Dumnezeu zăpadă nemiluită; și cade, cade puzderie măruntă și deasă, ca fâina la cernut, vânturată de un crivăț care te orbește. Mușcele dorm sub zăpadă de trei palme. Pădurile, în depărtare, cu tulpi fumurii, par cerclate cu flori de zarzări și de corcoduși. Vuiet surd să încovoia pe dupe dealuri și să pierde în vâi adânci. Cerul e ca leșia. Cârduri de corbi, prididite de vânt, cronicăie, căutând spre păduri. Viscolul să întețește. Vârtejele trec dintr-un colnic într-altul. Și amurgul serii să întinde ca un zâbranic sur.

Râul Doamnei, umflat, curge repede, cu un vâjâit mânios înecat în glasul vântului, și izbește sloiuri mari de gheăță și butuci groși de meterezele podului.

Arar se vede pui de om trecând prin sat. Pârtia e acoperită. Abia se zăresc poteci ca de lățimea unei lopeți.

Cea mai îngrijită leagă cărciuma de primărie.

Lumini gălbui de văpață joacă prin geamurile cătorva case. Vremea rea a amortit satul, îndeobște zgomotos. Numai în bătătura Hanului Roșu hămăie răgușit doi dulăi de câini.

În cărciumă e harababură mare. Firitiseală nepomenită ține nea Nicola Grecul, cu fruntașii satului, de ziua sa.

O dată pe an e Sf. Niculae.

În ușa prăvăliei stă un țăran nalt, spătos, cu fața conabie ca sfecla; uneori scutură din cap, râde și îndrugă singur.

— Așa e omul... un ciocan, încă unul și-al treilea, până ajungi la tinichea... de-acolo-ncolo... Dumnezeu cu mila... torni, parcă torni într-o pârnaie... Dar Sanda ce-o să zică... Că mi-a dat Sfântul muiere harnică, dar rea, topenia pământului!...

Înlăuntru s-aud ciocneli de pahare, bușeli de călcâie și zbârnăitul otova al cobzarului. Trăgeau chindia de curgea țărâna din pod. Apoi, când să mai muia jocul, numai ce-i auzeai pe toți, care mai de care:

— Hai să ne fie de bine, nea Nicola... La mulți ani cu spor și sănătate... Cinstiț socru mare...

— Suge, suge, că doar nu te-a îmbătrânit calea bisericii...

— Mai trage-i, părințele, o liturghie...

— Să te văz, logofete, care pe care...

Fitecine cu ale lui. La nea Nicola veselie, la alții obide. Unii abia așteaptă Ignatul să-și taie grăsunul cât malul, alții abia au mălai de gură. Că cine a făcut lumea, cu deșertăciunile ei, la unii tună și fulgeră, iar pe alții îi îmbuibă cu norocul, ca pe curcani cu nuçi.

III

Așa înțelenise, de pustia de vreme, mai tot satul; și aşa, hangiul venetic, bogat putred, să răsfoia în duhoarea de țuică și vin, pe când mama Stanca Kivuleasa sta măhnită la gura sobei, mângâindu-și odorul pe obraji. Sultănica atipise cu capul în poala mă-sei.

Odaia e deretecată de ți-e drag să te uiți la ea. Pe pat o scoarță alcăsă în fel de fel de migălituri. Pernele, cu fețe de cuadrilat. Pe lacra de sub icoane, două plăpumi groase.

Spre răsărit, trei icoane muscălești, roșii ca para focului. Toți sfîntii se aseamănă ca două picături de apă. Toți au ochii din trei linii, nasul dintr-una și gura din două. Cât despre Sf. Gheorghe, călare p-un cal cu gâțul de cocostârc, tot omoară și nu mai omoară un balaur de pe tărâmul celălalt. Mai jos de icoane arde candela.

Toate cele sfinte sunt înconjurate cu mănușchi de busuioc și siminoc, din Vinerea Patimilor, strâns legate în vlăstar de salcie de la Florii.

Focul pâlpâie. Câteodată pocnește de-aruncă spuza în sus.

Și Sultănica deschide repede niște ochi ca pruna de mari. Și mama Stanca, ferind-o de scânteii, îi zice încetinel: „Dormi, puial mamii, dormi!”

Sultănica strecură, printre genele ei de catifea, două lacrămi. Una se întinse pe obraz, iar alta îi încrețî gura.

Fata Kivului e cum arar se mai află sub soare. Chipul ei parcă și zugrăvit: alb și cu două răsuri pe obraji. Ochi negri ca mura, frumoși de pică, dar când îi încruntă, te sperie ca-ntunericul. Părul lins, cu unde albăstrui. Să poartă cu tâmpale. Așa a apucat de la mă-sa, și mă-sa de la mă-sa, obicei adus de pe obârșia Ialomiței, unde nu se știa de creațuri și colțășori.

Respect pentru romani din cînd

Sultănicii îi este dragă curătenia ca lumina ochilor, că chiar de n-ar avea sprincenele trase ca din condei și buze rumene ca bobocul de trandafir, tot n-ar da cu foită și cu muc de lumânare.

Când merge, saltă puțin și se mlădie. Trup omenesc de n-ar fi, s-ar frângе.

Multe capete a sucit. Mulți ochi au jinduit-o. În horă fură toate privirile, și ea s-aprinde d-ai crede că se topește.

Și ce vâlnic, și ce naframă, și ce cămașe de borangic, galbenă ca spicul și subțire ca pânza păianjenului, încât i se simte tot sânul, pietros ca poama pârguită, cum se bate când abia răsuflă de osteneală.

Să crape de căldură, nu-și sumete mânicuțele în fața flăcăilor. Să se îmbrebenească ea cu gălbenele și bujori, cu creițe și cu ochiu-boului? Nu scrie la dânsa aşa țigănie. He, arareori, numai ce-o vezi cu câte-o brândușă în păr, ori cu doi-trei dediței între betele ce-i încolăcesc mijlocul de patru ori.

La șezători s-a dus o singură dată de când e fată mare, dar de atunci să nu-i mai pomenești: „Cui îi arde de zbenguit e săritoare pentru aşa treabă“. Că până se coace doyleacul în sobă, câțiva flăcăi dau iama prin fete. Le mai ciupesc, le mai sărută de le scot ruji în obraz. Ba unora le ia ori betele, ori spilca, ori naframa, și duminica, la horă, până să li le dea, le snopesc o toană pe dupe șura din spațele hanului. Unii mai împelițăți numai ce-i auzi: „Sări, cutăriță, de suflă în ăl foc!“ Și când biata fată stă-n genuchi, suflând din băirile inimii, odată îi dă brânci și cade pe spate.

Sultănică e leită-poleită răposatului. Când se aprinde, nu te poți apropia cale de-o poștie. Când vrea ceva, vrea, nu se încurcă. De să mânăie, nu mai vede înaintea ochilor.

Într-o zi, la sapa porumbului, cine știe ce i-a năzărit că, cu toate rugăciunile mă-sei, n-a voit să mănânce din zori până la amurg și n-a lăsat sapa din mâna până n-a căzut ruptă de osteneală. A dus-o biata bătrâna mai mult moartă decât vie acasă. A doua zi, când s-a dezmeticit și-a văzut pe mama Stanca la capul ei, galbenă ca turta de ceară, cu părul alb și ciufulit, cu ochii trași de durere, a sărit la gâtul ei și, fără să zică nici pis, a început să-sărute și să-o parte și pe alta, până podidit-o un plâns de-a muiat un ștergar întreg-întreguleț.

Unele mai istețe din sat au împrăștiat zvonul că ar cam suferi de vrun farmec.

De harnică, harnică, n-are cum mai fi! Unde pune mâna, Dumnezeu cu mila! Sare din vârful stogului și cade ca un fulg. În argea nu i se văd mânele. Când toarce, mănâncă caierul. De cinstită, nu e obraz mai curat. Când Ioniță Rotarul, om chipeș și hazliu, s-a încercat să-sărute, a sărit parcări fi călcat pe coadă de șarpe și, în mijlocul flăcăimii, i-a strigat:

– Mi-aș tăia obrazul, dar și-aș tăia buzele!

IV

Ce punea satul în nedumerire, și mai vârtos p-ale ce cată nod în papură, e când apucă lumea în cap și trece nouă hotare.

Numai ce-o vezi, la răvărsatul zorilor, că o ia rara-rara, prin fâneță. Galbenă, cu cearcăne vinete în jurul ochilor, merge ce merge, și să oprește la vrun deal, la vrun pârâu. Ascultă neclinată un ceas, două. Vântul bate holdele. Izvoarele dau de-a dura pietricele din matcă și le sună ca pe niște zurgălii auzite din depărtare.

Apoi culege flori și le azvărle, până ce i să aprind obrajii și să trezește ca dintr-un somn adânc. Ochii îi sclipesc ca oțelul învărtit la soare.

Joița Baciului ar fi văzut-o la un apus de soare cu capul rezemat de crucea din creștetul mușcelului ce desparte apa Vâlsanii de Râul Doamnei, privind, ca dusă de pe lume, la roșeața apusului.

Obosită de gânduri, se întorcea spre casă cu căutătura-n jos, cu un nod în gât, cu gura friptă de sete. Și de întâlnea vrun izvor, bea până i se oprea răsuflarea. Apoi, făcând mânele căldărușe, le umplea cu apă rece ca gheata și impede ca diamantul, pe care și-o arunca în obrajii.

Da să te ferească Cel-de-Sus de gura satului și de pizma celor vinovați și răi!

N-avea să scoată capul în lume Sultănică, ea, care, de bună ce era, și-ar fi dat și dumicatul din gură, că începeau șușuitul și ponoasle.

Câte-n lună și-n soare-i scorneau.

— Sultânica, frumoasă? Aida-de!

Mai bine își pune gâtul pe tăietor Ilinca, ciupita de vârsat.

— E o fudulă, o luată din Iele, n-are toate sămbetele. Când umblă, calcă-n străchini. Numai nevastă ca toate nevestele n-o să fie Sultana aia, zicea la fântână, la horă, la şezători fata Ciaușului. Ce are neica de nu i-a primit peștul? Au nu e voinic? Ori e bețiv, stricător de case, zurbagiu? Au n-are de pe ce bea apă? He, he, fata proastă și țâfnoasă dă norocului cu piciorul. Da' de, om sărac și cu nasul în sus... Știe Dumnezeu ce face!

Și flăcăii, mai toți, o luaseră în nume de rău. Nu, că de ce să fie aşa de mută? De ce să fugă de toți parcăr ar fi râioși? O fată mare se mai lasă ba la un sărutat — că d-aia are gură dulce —, ba la un giugilut —, că d-aia are sân cu drăgănele. Și știi, cum e omul, din una într-alta, se îngroașă gluma, și căpătualia vine, că moș popa ce-așteaptă? Să dezlege dorul dupe pofta inimii. Altfel cântă cucul pe fată bătrână și rămâne mușuroi fără soboli.

V

S-auzea, în depărtare, chiuit de danț și pocnete de pistol la nea Nicola Grecul.

Vântul vuia de te lua groaza. Măzărichea răpăia în fereastra mamii Stanchii.

Sultânica ridică capul din poala mă-sei. Se alipi de bătrână. O cuprinse pe dupe gât cu brațele rumenite de dogoarea focului și privi lung în chipul ofilit al bătrânei.

Buzele mamii Stanchii tremurau. Multe îi treceau prin cap și multe prin inimă când grecoteiul se desfăță.

— Mamă, mamă, grăi bătrână, moș popa, când spune din *Vanghelie*, cică să rabzi și iar să rabzi... Aşa e, părințele... aşa e... că Mielușelul Domnului a răbdat scuipat, bătaie și răstignire... Dar când mă gândesc la răposatul ș-auz chiuitul cațaonului, mă podidesc lacrămile, Sultânica mamii, și blestem din suflet, doară de l-o ajunge mânia Domnului!

Sultânica strânse vătraiul de-i zbârnăi în mâna.

— Nu mai pot, grăi iar bătrâna, nu mai pot să-mi târasc zilele, când mă uit la tine și nu știu pe ce mâini o să cazi... Aveam și noi, pe vremea Kivului, rod și vite cu duiumul; pătuile gêmeau de pline; bătătura nu mai încăpea de vite și lighioi. Mugeau de zguduiau casa vacile. Și ce te pomeneai că să aruncau pe răsfăț. Rupeau pământul cu fuga, de la un gard la altul, cu coada în sus, cletănătă ca o măciucă. Șase argați nu le da de cap până nu se potoleau de bunăvoie și nu cătau spre obor, dând din cap și băgând limba și p-o nare, și pe alta. Bietul tat-tău se uita mândru la bogăția lui cinstită. Parcă-l văz, c-o mâna în serparu-i civit, alergând de colo-colo. Ce hărcicie de om! Tot satul nu-i ținea piept. Când punea mâna pe plug, trosneau coarnele. Când da cu sapa, intra cu muchie cu tot. Coasa în mânele lui rădea ca briciul. Tu erai mică și nebunatică. Cum te zărea că-i ieși înainte, cu mânuștele pline de noroi, creștea inima în el și se topea d-a-n picioarele.

— Bietul tata!...

Focul pâlpâia în gura sobei. Mușcelele alburii abia se mai zăreau prin geamuri.

— În toiu verii, îndată ce venea rupt de osteneală, ne ospătam bine, apoi ne odihneam pe prispa. Pe tine te-așeza ca p-o laită pe genuchi, și te juca, și spunea, și rădea, și tu-i băgai mâna în barbă. Uite aşa ne-apuca miezul noptii. Îl luam cu d-a sila la culcare. Auz ș-acum glasul lui: „Să mai stăm, fă Stanca, fă, că parcă mă-ngraș când mă uit la voi!“ Era rai, nu viață, până să pripăși, ca pomojnic, pe plaiurile noastre, iuda de cațaon. Și a sosit într-un ceas rău. Lăcuste erau, secetă era, vitele boleau și mureau p-un capăt. Dar ce să mai îndrug, Sultânica mamii... Într-un an, a făcut ce-a făcut, lipitoarea, l-a băgat în judecăți și l-a lăsat sărac lipit. Kivu era iute ș-avea și-un beteșug de tuse. S-a luat la contră și, de mâhnire, s-a-mbolnăvit. Când ș-a dat sufletul, mă strângea de mâni ca c-un clește și te chema, ars de-un foc nestins. „Încă doi ani... Să nu vă las pe drumuri... a zis și i-am închis ochii.

Pe mama Stanca o podidiră lacrămile; curgeau picături mari pe vatra de cărămizi calde, și de unde cădeau să ridicau aburi înghițiti de gura sobei.

— Nu mai plâng, mamă, zise Sultânica sărind în sus. Îi dau foc... să arză ca șoareci... Doar nu s-au stins toți ai Kivului!

Respect pentru oameni și cărti

Mama Stanca îngheță văzând pe Sultănică năprasnică la corp și cu ochii ca doi cărbuni aprinși. Dupe câteva clipiri dese, zise cu mare evlavie:

– Fă-ți cruce, fata mea, fă-ți cruce, avusești un gând rău... Necuratul a trecut pe lângă noi...

Bătrâna șopti de trei ori, plecând fruntea în jos: „Numele Tatălui, ș-al Fiului, ș-al Sfântului Duh. Amin“.

Se liniștiră. Sultănică aruncă o buturugă în sobă. Bătrâna turnă untdelemn în candelă și-și șterse pe frunte deștile atinse de paharul ce ardea la sfintele icoane.

– Am să-ți fac o rugăciune, mamă. Iacă, astăzi fuse S-tul Niculae, vreau și eu să-ncerc mila Cerului. Să stau la privighere până la cântatul cocoșilor d-a treia oară. Poate să ne arunce Cuviosul Niculae vro pungă cu bani, că văduva din carte avea trei fete, și pe câtetelele le-a căpătuit...

Mama Stanca, cu tot amarul de care era covârșită, zâmbi.

– De, maică, s-a cam umplut lumea de rele, d-aia și Milostivul nu mai face minuni. Ei, odinioară a fost cum a fost, dar acum e prea de tot... O să ne apuce Judecata d-Apoi... O să plouă foc și pucioasă... Și îngerii Atotțitorului vor buciuma: „Sculați, morți, din morminte!...“ Domnul ș-a întors față de la noi, păcătoșii...

– Să-mi încerc și eu norocul...

– Bine, Sultănico, fie ș-așa, răsunse Kivuleasa și, făcând trei cruci căpătăiului, să vârî în plapămă.

Mama Stanca sforăea dusă. Din vreme în vreme ofta, înghițind în sec.

VI

Fitece oftare, năbușită în plapămă, sugruma pe Sultănică. Gândul ei era neîndurat. Amestecase cele sfinte cu cele lumești.

Cine pe lume a scăpat de chinul din care izvorăște omenirea cu bunele și retele ei? Toți trec p-acolo, oricât s-ar rușina.

Sultănică rătacea ca o umbră, nu de vrun farmec; ci, când e să te biruie dragostea, să te pui în cruciș și-n curmeziș, să te tai și să presari sare pe crestături, spuză să pui pe piept, tot degeaba. Toate durerile trupului le uiți pe lângă focul dragostei, de este foc

cu adevărat. Și aşa fusese să fie cu Sultănică, că nu era d-alea ce pun pe ele carnea cu lopata și trec prin toate și buture de rovină rămân: bâzăie fără să ia foc.

Că dupe cum simțea Sultănică... de s-ar fi vârât în gaură de șarpe și s-ar fi dat vântului turbat... era ceva din altul în ea... un chip... niște ochi... un sărutat ce-o tot săruta în același loc... și o fura, și o ducea, legată-ferecată, acolo unde numai focșorul ei știa... Se prăpădea dupe Drăgan Căprarul.

VII

Căprarul, scăpat de militărie, cu una, cu alta, mai cu ce avea de la părinți, scoase apă din peatră și ajunsese a fi jinduit de multe fete în sat. Unii îl făceau, nu e vorbă, pișicher, papugiu de București, dar cum ziceau alții din prietenii lui: „Așa e moara trândavilor. Cățăie, că nu ține parale. Până o pune Căprarul mâna în chici vrunuia, să-i facă morișcă de vânt.“

Cărdășia lui era din flăcăi de muncă ca Voicu Ciaușului (ce nu se prea uita cu ochi buni l-alde Kivu), ca Ioniță Rotarul și alții. Nu-l vedeați umblând pe două cărări. Rămânea p-orcine la prisori. Prindea armăsarul din herghelie cu dinții de nările nasului.

Frumos, chipeș, avea o uitătură vie și cam ascunsă, de nu-l ghiceai ce-ar vrea și ce n-ar vrea. Mustăți negre și dese. De le netezea, pleca puțin capul și p-o mânnă, și pe alta. Cămașa pe el, ca floarea. Căciula turcănească, trântită p-o ureche, îl prindea ca p-un haiduc.

Era vesel și glumeț.

Dar de prin prior se schimbă Drăgan al nostru.

Începu să dea târcoale Sultănicii. Când îl cătai, de era și Sultănică la horă, el sta d-o parte măhnit, privea galeș, răsucind vrun pui în mâna.

D-o întâlnea la adăpatul vitelor, i-ajuta cu dragă inimă, apoi întreba încetinel de mama Stanca. Și când zicea „mama“, i se lipeau buzele, ca unse cu miere. De-i ajuta să puie în spinare cobilița cu cofele, să n-o fi atins de mâna, că pleca ochii în jos rușinat.

Azi așa, mâne așa, că Sultănică, când prinse de veste, păru așa de veche treabă, că d-ar fi fost de când lumea ar fi fost mai de curând.

I se făcu frică.

Ba să horărî să nu mai dea ochii cu dânsul.

Trei săptămâni îl ocoli, și fură trei veacuri.

Într-o zi o luă razna p-un piept de mușcel, fără să știe încotro. Fânul îi trecea de mijloc. Arșița începuse de dimineață. Cântau păsările de te slăveau. Lăcustele zbârnâiau și tot a bine ș-a duios spuneau și ele. Florile îți luau ochii și te-adormea cu miroslul.

Sultănică căta alinare, și, în deșert, alinare nu găsea. Toate o munceau s-o răpuie. Că d-o supunea frământarea, d-o muia dorul și săngele de-i năvălea în clocote la cap, să trânteau cu fața la pământ și săruta florile, până ce o piroteală plăcută o făcea nici s-adoarmă, nici deșteaptă să fie.

Și simțea în astă zi de pribegie o nedormire, că suia către culmea dealului, fără să-i pese de ciulinii și rugii ce-i tăiau picioarele ca un herastrău. Plaiul, cu podoaba lui, o amețea într-un vârtej de întristare.

Când ajunse în vârf, pământul i se învârti sub tălpi; mintea i se cletănă de spaima ce te cuprinde când te prăbușești într-o vultoare... La umbra unui păducel, Drăgan sta p-un buture de stejar.

Drăgan aruncă ghioaga cu care bătea păișul, răsturnă o tivgă cu lapte bătut și strigă ca scos din fire: „Sultănică, mă prăpădești!”

Cum, ce fel, de ce... să treziră strângându-se în brațe, că brațele le curma trupul.

Din acest ceas se întâlneau pe ascuns de lume.

Sultănică bolea. Nu adormea decât despre ziuă. Vise urâte îi turburau odihna.

VIII

Ș-acum, în noaptea de S-tul Niculae, era vorba să se vadă.

Mama Stanca dormea.

Sultănică suflă în văpăită și căzu la icoane. Galbenă ca turta de ceară, dă să se roage, și nu poate să-și adune gândurile risipite. O sudoare rece îi brobonă fruntea. Își acoperi fața cu amândouă mânele. Socotise că icoanele s-au cletănat, voind să se întoarcă de la dânsa.

Încet-încet, ca o stafie, să târî până la gura sobei. La lumina focului parcă murise și înviase.

„Înșel pe mama, necinstesc curatele sale bătrâneți, înșel cele sfinte!“ Dodată, lumina ochilor îi scăpără. Gura sobei se lărgește, buzele-i de pământ se roșesc, rânjesc, se întind ca un gâtlej de balaur; flăcările sunt limbi de foc ce să răsucesc și se desfac; duduitul dinlăuntru să pornește ca un potop de jale.

Sultănicii, privind la vâlvătăile din sobă, i să păruse c-a văzut gura și muncile Iadului.

Speriată, se repezi din nou la icoane și dădu-n genuchi. Se rugă, mormăi: „Împărate Ceresc, Mângâitorule...“ Îndurarea se coborî pe chipul ei. Vedeniile o părăsiră. Fața i să lumină și căzu cu fruntea la pământ.

Și de ce mila de Sus să n-o ajute? Nu s-a grijat la Paște și la Crăciun? Cine, ca dânsa, a mai atins Sfântul Potir cu atâta evlavie? Și dacă dragostea curată e păcat neierat, cum de atâtea fete mari fug cu flăcăii, și unele neveste să dau afund cu târgoveșii, și tot bine, tot vesele, tot zile albe duc?

Ispita ei e mai afară din cale? Un sărutat o arde trei zile și fitece bălărie o amenință s-o dea de gol satului.

Dupe ce vede pe Drăgan, veșmintele o doboară ca niște piei de plumb. Înădă ce scapă din brațele lui, e ceva care o încinge și-i zdobește oasele. N-o să-i mai vie minte la cap. D-ar fi de țăță, și tot n-ar fi aşa de proastă și de capie. Vezi bine... nu se poate... Ce e de la ea nu e... nu e dupe cum vrea, ci dupe cum îi e scris să vrea... Cine ne-a dat inima să nu ne fi înfipt dorul și dragostea în ea...

Sultănică strânse pumnii de-i trosniră deștele.

În ușa tinzii să auzi ciocanind încetișor.

Sultănică abia-și stăpâni răsuflarea. Își netezi părul. Își așeză fusta înaintea icoanelor. Vroi să meargă și se cletănă. Îi amortise un picior. Apoi ieși în vârful degetelor, aruncând o căutătură speriată. Trăsesec zăvorul prea repede.

Mama Stanca doarme învârtindu-se și p-o parte, și pe alta. Chipul ei, zbârcit, uscat și luminat de candelă, parcă ar fi chip de moaște. Visează... Ar voi să scape de vro primejdie... Se-ntunecă...